

Наблюдается конфликтная ситуация внутри титульного этноса, которая связана с языково-культурной и этноконфессиональной идентичностью, а также проблемные ситуации между регионами (Галичина, Крым).

Рассматривая проблему межэтнических конфликтов в нашей стране, надо сосредоточить свое внимание на основных факторах консолидации украинского народа и недопущении разгорания очагов этнической нестабильности.

На наш взгляд, важнейшим фактором консолидации общества является авторитет лидера государства. Учитывая последние события в нашей стране, хочется верить, что такой лидер у нас появился. И с его приходом «общественная идеология» государства начнет крепнуть, развиваться и объединять вокруг себя народы, проживающие на территории Украины.

Для предупреждения и решения межэтнических конфликтов необходим соответствующий механизм, важным компонентом которого является функционирование сильного правового государства. Такое государство выступает гарантом цивилизованного общества, обеспечивая права личности, этноса, нации. Каждый общественный механизм имеет свою специфику, тесно связанную личностью и обществом, поэтому желательное нейтральное негативное влияние друг на друга.

На наш взгляд, для предупреждения межэтнических конфликтов должна быть выработана государственная программа по прогнозированию и предупреждению конфликтных ситуаций, обеспечение национальным меньшинствам доступа к политическому влиянию во всех сферах общественной жизни.

В решении межэтнических, межнациональных проблемных ситуаций в Украине важное место должно занимать утверждение стабильности, принятие соответствующих правовых актов, достижение согласия.

Для мира и спокойствия в Украине, согласия в межэтнических отношениях, нормализации межэтнической ситуации важное место в стране должно принадлежать разработке эффективной технологии управления сферой межэтнических процессов, созданию надежного механизма предупреждения негативных явлений, а также прогнозированию этнополитических процессов.

Источники и литература

1. Садохин А.П. Этнология: Учебник. – М., 2001.
2. Пірень М. Етнічні процеси в сучасній Україні. – К., 1999.
3. Українське суспільство 1994 – 2001. Результати опитування громадянської думки. – К., 2001.

Summary

The article deals with an ethnic conflict as it is, world tendencies in the sphere of ethnic conflict and, more thoroughly, with the ethnic conflicts in Ukraine and prospects of their solution.

О. Г. Найдьонов

УКРАЇНОЦЕНТРИЗМ – ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Політична криза в Україні 2007 року свідчить про гострі суперечності всередині, перш за все, українського етносу, різні групи якого сповідують, як зазначив одеський професор В. Онищук (2007 р., 6 червня) діаметрально протилежні підходи щодо:

- спрямованості національно-культурного розвитку країни;
- інтерпретації найбільш важливих подій історії України та її видатних осіб;
- стратегічний вибір зовнішньополітичного курсу країни;
- політико-ідеологічні орієнтації;
- електоральні уподобання.

Українська „самодержавність” зовсім ще юна, недосвідчена, робить лише перші кроки. Національна еліта повинна чітко сказати: яким повинен бути наш дозрілий плід – держава? Як її зберегти? Як зміцнити і облагородити?

Отже, тема статті пов'язана з важливими практичними питаннями сьогодення: згуртуванням українського народу, укріпленням його державності, оптимізацією форм суспільної свідомості та суспільних стосунків, у тому числі і етнонаціональних.

Державна етнополітика України має базуватися на україноцентризмі. Він передбачає встановлення для кожного громадянина України за найвищу, найзначущу цінність – українську національну ідею.

Національна ідея взагалі – це те, що згуртовує, об'єднує народ на ключових етапах його розвитку. Саме на такому етапі свого розвитку знаходиться український народ.

Видатний релігійний філософ ХХ ст. М. Бубер пише: „Ми говоримо про національну ідею, коли народ помічає свою єдність, свій внутрішній зв'язок, свій історичний характер, традиції, становлення і

розвиток, свою долю і призначення, робить їх предметом своєї свідомості, мотивацією своєї мети” [1, с.34].

Національній ідеї приділяли увагу такі гранди української політичної, філософської, історичної думки, як Т.Шевченко, М.Костомаров, П.Куліш, Л.Українка, Д.Донцов, Ю.Липа, М.Міхновський та багато інших видатних мислителів. Саме від них йде традиція теоретичної розробки української національної ідеї, яку в сучасних умовах плідно розвивають такі шановані дослідники, як Ю.Бадзьо, В.Барладяну-Берладник, Г.Гончарук, І.Діак, Л.Дузь, Л.Євпатова, А.Єрмоленко, А.Кормич, В.Кожевников, П.Кононенко, О.Лисенко, Л.Лук'яненко, Г.Носова, Д.Павличко, І.Пасько, Я.Пасько, М.Попович, В.Фадєєв, Б.Попов, О.Рєєнт, О.Сапеляк, В.Сікора, Б.Сушинський, А.Фартушний, А.Черненко та інші [2].

Велике поле дослідження української національної ідеї, її різне тлумачення, навіть упереджене ставлення, змушує звертатися в цій статті до громадськості з черговим роз'ясненням щодо поточного моменту застосування її в суспільному і державному житті.

Метою статті є поглиблення розуміння етнополітики як україноцентричної. Україноцентризм спирається на українську національну ідею.

Є різниця між національною ідеєю і націоналістичною ідеєю. Націоналістична ідея виокремлює людей за етнічною ознакою, а національна ідея стосується всіх людей, які мешкають в суспільстві. У нашому випадку національна ідея має охопити всіх громадян України, оскільки прогрес демонструють лише ті суспільства, де корінна нація змогла сама згуртуватися і згуртувати навколо своєї держави усіх, хто в ній мешкає. До таких країн належать країни великої сімки.

У Російській Федерації борються дві ідеї: національна і імперська. Імперська ідея висмоктує з російської економіки багато грошей на утримання потужної армії. Національна ж ідея дає можливість мати армію без шкоди для нормального розвитку суспільства, бо не передбачає гегемонії над кимось. Національна ж ідея першочергово направлена на піднесення і покращення умов для всебічної реалізації сутнісних сил людини, її самоздійснення і самовираження. Для цього народ створює і утримує державу, яка підтримує порядок у суспільстві, забезпечує його захист і створює закони, що дозволяють розвиватися людям у братньому колі інших держав-народів.

Очевидно, що нині в Україні конфлікт полягає у сповідуванні полярних цінностей, що їх дотримуються люди в східній і західній частинах України. Подолати цю полярність, роздвоєність українського народу покликана українська національна ідея. Ось її суть:

- державність,
- соборність,
- духовність,
- інтелектуальність.

Розглянемо детальніше вказані аспекти української національної ідеї, що складають органічну єдність.

Державність, самостійність, суверенність, незалежність, Україна як суб'єкт міжнародного права, вільна Україна – неповний перелік змісту першого аспекту нашої ідеї. 24 серпня український народ святкує День незалежності України. Державність – це приклад конструктивного націоналізму. Державність нашому народу потрібна не задля державності як такої. Державний устрій в Україні має бути демократичним. Його традиція налічує дві тисячі років і йде від Київської Русі, де принципові рішення приймалися на загальних зборах – народним вічем.

Демократія не суперечить сильній державі. В одній з своїх останніх робіт "Сильна держава" американський філософ Ф.Фукуяма пише, що понад тридцять років провідною тенденцією в світовій політиці було ослаблення державності. Тим часом надмірна свобода держави вела до зниження ефективності її роботи.

На думку Ф.Фукуями, ослаблення державності (так звані її “сутінки”) зразу ж заповнює різношерстна низка міжнародних організацій, злочинних синдикатів, терористичних груп. “За відсутністю ясної відповіді, – пише він, – нам залишається тільки повернутися до суверенної національної держави і знову спробувати зрозуміти, як зробити її сильною і успішною” [3, с.114].

Соборність – це єдність усіх українських земель. Сталося так, що частини єдиного українського національного організму у різні періоди своєї історії знаходилися під владою різних держав [4]. Скориставшись поразкою Київської Русі в XIII сторіччі, сусідні держави намагалися протягом століть запанувати, якщо не на всій території проживання українців, то хоча б на її частині. Лише в новітній історії на початку XX століття українці змогли об'єднатися в своїй більшій частині.

22 січня 1919 року було проголошено Акт Злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки. Саме ця дата є Днем Соборності України [5].

Для України політико-географічне значення мають два види меж – державні і межі української етнічної території. Українські етнічні землі – це простір земної поверхні, який компактно заселений і господарчо освоєний українцями, українським етносом за багато сторіч його розвитку і розселення.

Суцільна українська етнічна територія складає майже чотири п'ятих всіх земель, заселених українцями. Причому 80,4% – це державна територія України, а майже 20,0% знаходиться в сусідніх країнах: у Білорусі – 27,0 тис. кв. км, Словаччині – 3,5 тис. кв. км, Румунія – 1,7 тис. кв. км, Польща – 19,5 тис. кв. км. Велика частина “суцільної української етнічної території знаходиться” в Росії – 114,3 тис. кв. км (Білгородська, Курська, Воронежська, Ростовська області, Краснодарський край). Якщо

додати ще змішані території (Брянщина, Ставропольський край), то в Росії знаходиться 291,9 тис. кв. км, або 30,9% української етнічної території [6, с.104].

Характерною рисою державної території України в даний час є те, що вона не повністю співпадає з межами її етнічних земель.

Етнічна територія – це головна основа нації, а ідеалом для всіх українців є суверенна Україна в її етнічних межах. Державна територія має одну важливу особливість: не зважаючи на те, що міжнародними і двосторонніми договорами вона признається недоторканою, насправді не було жодної країни, територія якої залишалася б постійною.

Кордони країн можуть бути зміненими лише за їх взаємною згодою. Саме про це йде мова – про цивілізоване, мирне включення етнічних українських земель в державно-адміністративні кордони України.

Нам непотрібні чужі території, але й своїй віддавати не збираємося. Головне цивілізовано і культурно наполягати на своєму.

Духовність розуміється в першу чергу як збереження християнства, як опора на християнську релігію. Це зумовлено як українською історичною традицією, так і історичною практикою, яка свідчить про потужний вплив християнських заповідей на моральний прогрес людини і суспільства, його консолідацію і солідарність. У гармонізації міжнаціональних стосунків в Україні християнство має навіть більше можливостей ніж законодавство, оскільки підтримується не просто силою закону, а й силою моралі.

У нашому суспільстві є декілька болючих тем, зокрема, криза сім'ї, дитяча безпритульність, дітси́роты, пияцтво, наркоманія. Близько 50% у середньому по Україні шлюбів розпадається, до критичної межі наближається народжуваність, маємо один з найвищих показників у Європі по кількості абортів.

За різними підрахунками, майже півмільйона дітей блукає нічними вулицями, будучи фактично безпритульними. Маємо близько 100 тис. дітей-сиріт, з яких тільки 10% не мають батьків. Решта – це ті, від кого батьки відмовилися з різних причин ще в пологовому будинку. Дуже часто це самотні, молоді матері.

Для успіху етнополітики потрібні морально здорові люди. Майже мільйон наших громадян перебуває на обліку у медичних закладах наркологічного профілю, а ще приблизно 100 тис. страждають від наркотичної залежності. Наведені факти свідчать про те, що потрібно громадою братися за вирішення цих нагальних проблем через духовне оздоровлення співгромадян.

Моральні аспекти української політики базуються на двох постулатах, які твердо має сповідувати кожен український політик: не красти і не брехати. Але такий політик має бути твердо інтегрований в українську державу, жити і дихати українським патріотизмом. Достойні вчинки може здійснювати тільки той, хто (послугуючись думкою американського філософа) є потужним носієм базових цінностей.

Багато українських політиків, у їх числі і Президент України В.Ющенко, вбачають загрозу, що насувається, не за межами, а в самій Україні. Визначаючи у чому суть цієї загрози, приходимо до висновку, що вона в спілці, у злитті, в альянсі великої політики, великого бізнесу і організованої злочинності, корупції.

Інтелектуальність передбачає якомога більшу кількість громадян, що живуть своїм власним розумом, без інтелектуальної допомоги з боку інших. Непросто досягти такої ситуації, коли кожен громадянин буде мати теоретичне мислення. Однак прагнути до цього потрібно.

Важливо розставити на ключові посади в усіх сферах життєдіяльності суспільства і держави інтелектуально обдарованих людей. Шукати розумних учнів і всіляко сприяти їх подальшому інтелектуальному і фаховому зростанню. Припинити ідеологічними і матеріальними засобами від'їзд з України інтелектуалів. Більше того, створити такі умови, коли в Україну потягнуться вчені і дослідники, як у країну, де забезпечені якісні умови для наукових досліджень. Нам не тільки закордонні футболісти потрібні, а й вчені.

Наші економічні та інші біди кореняться не в нестачі енергоносіїв, хліборобського досвіду, а в нестачі інтегрального, колективного розуму – відсутності здорового глузду, логіки у розробці і реалізації продуманих рішень на всіх рівнях, невмінні відбирати і використовувати кращі ідеї і кращих інтелектуально обдарованих людей.

Україноцентрична етнополітика – це передусім інтелектуалізація свідомості і самого життя народу на основі інвентаризації культурних і духовних цінностей, відтворення історичної пам'яті, інформаційних зв'язків, формування своєї інтелектуальної еліти (інтелектуальних і духовних лідерів), якісних змін у галузі науки, освіти, мистецтв, управління. Мова йде про переосмислення історії, напрацювання нових цілей, пошук місця в глобальній системі людства, що стоїть на порозі нової – постіндустріальної цивілізації. Це не може не супроводжуватися змінами законів, національно-державної символіки, назв вулиць і встановлених пам'ятників.

Кінцева мета інтелектуалізації етносу – краще задіяти здоровий глузд і інтелект кожної особистості, направити його в конструктивне русло оновлення самого вигляду народу, якісно наростити інтелектуальну міць нації, надавши в її розпорядження інформаційні ресурси всього людства.

Розвиток інтелекту народу цінний тим, що не відокремлює народи, які живуть в Україні, а об'єднує їх єдиною метою і однією системою заходів.

Народам, які не мали такого трагічного минулого, як наш народ, і які пройшли нормальну еволюцію, подібна ідея не така вже й потрібна – їм не треба відроджуватися, виходити з глухого кута, робити ривок до прогресу. А нам це необхідно.

Зважаючи на викладене, можна зробити наступні висновки: етнополітика є найбільш ефективною, якщо спирається на україноцентризм, який передбачає згуртування українського суспільства, усіх громадян України на принципах української національної ідеї.

Подальші розвідки в цьому напрямі вбачаються, зокрема, в пошуку дієвих механізмів розгляду, розвитку, конкретизації, деталізації і практичного втілення в політиці, законотворчій, освітній, державній діяльності суті української національної ідеї.

Джерела та література

1. Бубер М. Нарад и его земля. Избр. произвед. – М., 1979.
2. Бадзьо Ю. Національна ідея і національне питання. – К., 2000; Барладян–Берладник В.В., Гончарук Г.І., Дузь Л.П., Євлатова Л.П., Кормич А.І. Українська національна ідея і сучасність / Г.І. Гончарук (ред.). – О., 1999; Діак І. Українська національна ідея: Шлях до Великої України. – К., 2000; Кожевніков В. Яка національна ідея українців. Що таке український націоналізм. І хто такі українські націоналісти? – К., 2004; Кононенко П. Національна ідея, нація, націоналізм / НДІ українознавства. – К., 2005; Лук'яненко Л. Національна ідея і національна воля. – К., 2006.; Павличко Д. Українська національна ідея: Статті, виступи, інтерв'ю. Документи. – К., 2004; Пасько І., Пасько Я. Громадянське суспільство і національна ідея: Україна на тлі європейських процесів. Компаративні нариси / НАН України; Центр гуманітарної освіти. – Донецьк, 1999; Попович М., Ермоленко А., Фадєєв В., Носова Г., Попов Б. Національна ідея і соціальні трансформації в Україні. – К., 2005; Реєнт О., Лисенко О. Українська національна ідея і християнство. – К., 1997; Сапеляк О. Національна ідея – напрям розвитку держави. – Львів, 2006; Сікора В. Національна ідея в економіці (українська перспектива): Цикл інтерв'ю Національній радіокомпанії України. – К., 1999; Сушинський Б. Шлях України: нація і національна ідея. – Л., 2004; Фартушний А. Українська національна ідея як підстава державотворення. – Л., 2000; Черненко А. Українська національна ідея. – Дніпропетровськ, 1994.
3. Фукуяма Ф. Сильное государство. – М., 2006 (Ще одна назва цієї праці: «Государственное строительство: власть и мировой порядок в XXI веке»).
4. Сергієнко П.П. Соборна Україна: від ідеї до життя. – К., 1993.
5. Українська соборність: ідея, досвід, проблеми (до 80-річчя Акту Злуки 22 січня 1919 р.): Збірник / Ред. кол.: І.Ф. Курас, В.А. Смолій, В.І. Кучер та ін. – К., 1999.
6. Соціально-экономическая география Украины / Пер. с укр. Под ред. О.Шабля. – Львов, 1995.

Summary

The article deals with the problem that ukrainotsentrism has to present the basis of the Ukrainian ethno-national policy. The core of the ukrainotsentrism is the Ukrainian national idea. Its key features are State organization, territorial unity, mentality and intellectuality.

A. B. Орлов

КАРАЇМИ МЕЛІТОПОЛЬЩИНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Україну загалом вважають державою з поліетнічним складом населення, однак її не можна віднести до типових поліетнічних країн тому, що українці (за винятком таких регіонів як Закарпаття, Крим, Приазов'я) становлять понад ¾ населення [1]. Етнічний склад населення України надто різноманітний. Нині в Україні живуть представники більше 100 націй, народностей і етнічних спільнот. Поліетнічна структура українського суспільства – об'єктивна реальність, що має глибоке історичне коріння, а міжнаціональні відносини – завжди важливий фактор соціального розвитку України.

Об'єктом нашого дослідження є караїми. В історії людства важко знайти інший такий народ, який би при своїй вражаючій малочисельності зміг би звернути на себе таку увагу вчених та дослідників, як караїми.

Кримські караїми – це мала етнічна група, яка є залишком колись могутнього народу та свідком найцікавіших історичних подій.

Антропологічні дослідження караїмів у різні періоди часу проводили цілий ряд археологів, етнографів, істориків, тюркологів, вчених різних країн. Одним з перших звернув увагу на тюрсько-хазарське походження караїмів орієнталіст В. Григор'єв (1846). Різні аспекти етногенезису караїмів відображали у своїх працях академіки В. Алексєєв, Т. Ковальський, А. Зайончковський, Н. Баскаков, С. Єфетов, С. Шапшал, А. Полканов, професори К. Джинни, І. Чекановський. Тюркологи Б. Кокенай, В. Філоненко, які також зібрали та дослідили відомості про караїмську мову [2].

На підставі географічних, топографічних, історичних, археологічних зіставлень був сформульований висновок, що караїми є аборигенами Криму. Як етнос сформувалися в результаті